

АЛЕКСЕЕНКО ТАТЬЯНА ФЕДОРОВНА. *Проблемы вынужденных переселенцев как феномен бифуркации ценностных смыслов реальной жизни и социального воспитания.*

В статье осуществлен анализ современного положения в Украине вынужденных переселенцев в совокупности нормативных и бытийных факторов; предложено новое осмысление их жизненной ситуации, в частности в контексте социальной адаптации и интеграции на основе бифуркации; актуализировано положение «детей войны», проблемы и причины социального отчуждения, конфликта социальных ожиданий переселенцев и принимающего сообщества, распространения манипулятивных технологий гибридной войны, целенаправленности социального воспитания на ценностные смыслы толерантности, гражданственности, защищенности, безопасности, компетентности, духовного развития; приведено статистические данные и примеры научных подходов в разработке методики оценивания миграционных процессов.

Ключовые слова: вынужденные переселенцы, дети войны, бифуркация, ценностные смыслы, принимающее сообщество, маргинализация, социальное воспитание.

ALIEKSIJEIENKO TETIANA. *The problem of forced migrants in Ukraine as a phenomenon of bifurcation value meanings of real life and social education.*

In the article the analysis of the contemporary situation of the forcibly displaced persons from the occupied territories of Crimea and Donbass in regulatory and buttkvomu dimension, the totality of the material and moral factors; offered a new interpretation of the life situation of migrants, social adaptation and integration based on bifurcation; modified the situation of “children of war”, problems and causes of social exclusion, conflict, social expectations of migrants and their host communities, marginalization, manipulative technology of hybrid war, the direction a social education on the values meanings of tolerance, citizenship, security, safety, competence, spiritual development; are the current statistics and scientific approaches in the development of methods for the assessment of migratory processes.

Keywords: forced settlers, children of war, bifurcation, value meanings, the host community, marginalization, social education.

УДК 378.011.3:364.446

Бибик Д.Д.

ШКОЛА СОЦІАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА ЯК ІНТЕРАКТИВНА ФОРМА РОБОТИ З МАЙБУТНІМИ СОЦІАЛЬНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ В УМОВАХ ВНЗ

У статті на основі теоретичного аналізу розглянуто сутність феномену соціального лідерства. Охарактеризовано складові поняття соціального лідерства з метою формування у майбутніх соціальних працівників прагнення

розкрити свій лідерський потенціал. Визначено взаємозв'язок професійної підготовки з неформальною освітою в соціальній сфері. Зазначається, що сучасний стан підготовки соціальних працівників потребує створення «нової» неформальної інтерактивної форми роботи в умовах ВНЗ. Здійснено спробу розкрити значення створення та функціонування Школи соціального лідерства в умовах професійної підготовки соціальних працівників.

Ключові слова: лідерство, соціальне лідерство, професійна підготовка, неформальна освіта, інтерактивна форма навчання, майбутній соціальний працівник, Школа соціального лідерства, лідерський потенціал.

В сучасних умовах соціально-економічних змін в Україні актуалізується проблема процесу формування соціального лідерства у фахівців соціальної сфери. Для оптимізації професійних характеристик майбутнім соціальним працівникам необхідно усвідомлювати нагальні й майбутні потреби суспільства, враховувати міжнародний досвід соціальної роботи та загальноосвітні трансформації.

Глобальне визначення соціальної роботи ухвалене в липні 2014 р. Міжнародною федерацією соціальних працівників та Міжнародною асоціацією шкіл соціальної роботи: «соціальна робота – це заснована на практиці професія та академічна дисципліна, яка сприяє соціальним змінам та розвитку, соціальній згуртованості, активізації та звільненню людей. Центральне місце в соціальній роботі посідають принципи соціальної справедливості, прав людини, колективної відповідальності і поваги до різноманітності. Підкріплена теоріями соціальної роботи, соціальними і гуманітарними науками, а також місцевими знаннями соціальна робота залучає людей і структури для вирішення життєвих проблем та підвищення добробуту» [9, с. 10].

Для майбутніх соціальних працівників – це основна форма зайнятості, що зумовлює актуальність проблеми формування соціального лідерства в цій сфері. Розв'язання означеного аналізу має низку суперечностей:

- між вимогами суспільства до рівня професійної компетентності та якістю її формування в процесі професійної підготовки;
- між потребою майбутніх працівників у сформованості лідерських навичок та відсутністю в процесі професійного навчання відповідних форм та методів її формування.

Отже, можемо стверджувати що існує потреба теоретичного обґрунтування та впровадження неформальної освіти в умовах ВНЗ, що забезпечить соціальним змінам та розвитку, соціальній згуртованості, активізації майбутніх соціальних працівників.

На сьогодні актуальною є потреба створення в умовах вищих навчальних закладів – «Школи SOCIAL лідерства – STUDENT» в Україні, що передбачає використання інтерактивних форм роботи з майбутніми соціальними працівниками, які повинні стати платформою неформальної освіти для студентської молоді з формування лідерського потенціалу, спонукання до розвитку професійних знань та вмінь, формування критичного мислення, сприяння співпраці й об'єднанню молодих лідерів щодо прояву суспільних ініціатив.

Тому метою статті є теоретичний аналіз сутності феномену соціального лідерства та визначення взаємозв'язку професійної підготовки з неформальною освітою в соціальній сфері в контексті створення Школи Social лідерства – Student як інтерактивної форми роботи з майбутніми соціальними працівниками в умовах ВНЗ.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми, показав, що можливості наукового дослідження лідерства з'явилися в ХХ столітті з появою таких наук, як психологія та соціологія, з розвитком психодіагностичних засобів. Але не дивлячись на це, дослідження активно проводилися на протязі всього ХХ століття, до сьогоденного часу серед дослідників немає визначення і сутності лідерства. Найчастіше вивчення лідерських якостей здійснювалось в умовах, коли навіть саме поняття «лідерство» не було в достатній ступені визначено. Тому в якості об'єкта спостереження кожний раз виступали різні аспекти лідерства, безліч фрагментарних теорій, що описують різні сторони цього соціального явища.

У сучасних зарубіжних дослідженнях лідерство розглядається у працях В. Бенніса, К. Берда, К. Бланшара, Е. Богардуса, М. Вебера, Ю. Джайнота, М. Мемфорда, Дж. Морено, Р. Стогділла, К. Фідлера, М. Х'юстона, П. Херсі та інших. Так, вчені М. Мескон, М. Альберт, Р. Стогділл, Н. Ільїн, І. Лукманова, А. Немчин та ін. вважають, що лідерство - це здатність впливати на індивідуумів та групи людей, щоб спонукати їх працювати для досягнення цілей.

Російські дослідники розглядають лідерство у контексті спільної групової діяльності (О. Бандурович, Л. Беляєва, Ж. Блондель, І. Волков, Р. Кричевський, А. Лутошкін, Є. Осипова, Б. Паригін, А. Петровський, Л. Уманський, Н. Жеребова тощо). Проблему лідерства, розвитку лідерських якостей особистості висвітлено також у дослідженнях вітчизняних науковців (М. Гаврилук, С. Калашнікова, Г. Лактіонова, О. Маковський, Н. Маховська, В. Радул, В. Сухомлинський).

Саме наукові пошуки українських та зарубіжних вчених тривалий час ведуться стосовно вивчення з феномену лідерства, серед невирішених питань актуальним залишається недостатньо досліджений феномен соціального лідерства.

Феномен лідерства настільки складний, що дати одне визначення, яке охарактеризувало б всю його багатогранність, досить складно. Так, американський психолог Р. Стогділл відмічав, що «визначень лідерства стільки ж, скільки людей, котрі намагалися цим явищем займатися» [6, с. 613].

У 1948 році Р. Стогділл зробив огляд 124 досліджень, спрямованих на вивчення особистісних рис лідерів, і зазначив, що є суперечливі результати. Виявилось, що в різних ситуаціях проявлялися лідери, які виявляють різні, часом протилежні лідерські якості. На основі проведеного аналізу Р. Стогділл зробив висновок про те, що «людина не може бути лідером тільки завдяки тому, що він володіє деяким набором особистісних властивостей» [7].

Такі погляди на лідерство згрупував в 1974 р. Р. Стогділл в своїй книзі «Довідник з лідерства» [6]:

- лідерство як мистецтво досягнення згоди;
- лідерство як інструмент досягнення мети і результату;

- лідерство як результат групової взаємодії;
- лідерство як вміння переконувати;
- лідерство як здійснення впливу;
- лідерство як бачення перспективи;
- лідерство як визначення особливих цінностей і ін.

Для визначення основних типів лідерства за основу візьмемо «основні типи суспільної діяльності: політичну, державну, підприємницьку, громадську, освітню та соціальну тощо» (табл. 1) [3, с. 52].

Таблиця 1.

<i>Тип суспільної діяльності</i>	<i>Тип лідерства</i>	<i>Тип лідера-особистості</i>	<i>Тип лідера-організації</i>
Політична	Політичне лідерство	Лідер-політик	Лідер-політична організація
Державна	Державне лідерство	Лідер-державний службовець	Лідер-державна установа
Громадська	Громадське лідерство	Лідер-громадський діяч	Лідер-громадська організація
Підприємницька	Підприємницьке лідерство	Лідер-підприємець	Лідер-підприємство
Освіта	Освітнє лідерство	Лідер-освітянин	Лідер-освітня організація
Соціальна робота	Лідерство в соціальній роботі	Лідер-соціальний працівник	Лідер-соціальний заклад

Стосовно професійної підготовки, зауважимо, що лідерство виступає умовою розвитку лідерських якостей та розглядається як одна з основних задач вищої школи в США. Причому, з 80-х років ХХ століття лідерство стає предметом соціологічних, психологічних і економічних дисциплін, досліджуються шляхи і способи розвитку лідерських якостей особистості. Виникає ціла «філософія» лідерства.

Заслуговує на увагу, думка О. В. Кудряшової стосовно багатоаспектності феномену «лідерство», оскільки розглядається як:

- відносини домінування і підпорядкування, впливу і проходження в системі міжособистісних відносин в групі;
- процес, при якому один член групи (лідер) організовує і направляє інших до досягнення конкретних поставлених цілей;
- процес впливу на членів групи для досягнення групових цілей;
- процес, за допомогою якого певні члени групи мотивують і ведуть за собою групу;
- процес взаємовпливу між лідером і його наступниками заради досягнення групових, організаційних і соціальних цілей;
- спосіб впливу на групу, заснований на особистому авторитеті, визнанні особистості лідера;
- процес, в ході якого певні члени групи ведуть за собою усіх інших;
- здійснення владних повноважень і впливу всередині соціальної групи;

- здатності, якості та поведінку, пов'язані з роллю групового лідера;
- один з механізмів інтеграції групової діяльності, коли індивід або частина соціальної групи виявляють роль лідера, тобто об'єднує, спрямовує дії всієї групи, яка очікує, приймає і підтримує його діяльність [5, с. 313].

Таким чином, спроба виділити універсальні лідерські якості та лідерський потенціал, що дозволяло б лідеру бути успішним у всіх ситуаціях внутрішньогрупової взаємодії у різних умовах професійної діяльності, не вдалася. Виділені якості ефективних лідерів визначали їх успішність в основному тільки в контексті своєї професійної підготовки.

За твердженням О. В. Кудряшової лідерство розвивається тільки в процесі набуття досвіду, ніхто не може навчитися грати на фортепіано, лише слухаючи, як виконують музичні твори інші люди, або стати хорошим футболістом, тільки спостерігаючи за ходом матчу по телевізору. Також і лідерства важко вчитися, спостерігаючи за іншими з боку. Для того щоб стати лідером, необхідні практика та досвід [4].

Саме наукові пошуки українських та зарубіжних вчених тривалий час ведуться стосовно вивчення з феномену лідерства, серед невирішених питань актуальним залишається недостатньо досліджений феномен соціального лідерства. Водночас *соціальне лідерство* тільки формується, набуває свого розвитку з своєчасним застосуванням в практичній сфері. Отже, об'єктивним є суспільна значущість феномену формування соціального лідерства, недостатній рівень теоретичної та практичної дослідженості проблеми формування соціального лідерства у майбутніх соціальних працівників.

В умовах суспільних трансформацій, які наразі відбуваються в Україні, пріоритетним завданням професійної підготовки є формування та модернізація сфери соціальної роботи. Нова парадигма професійної освіти зумовлює необхідність суттєвих змін у підходах до професійної підготовки фахівців соціальної сфери. Тому необхідним результатом підготовки виступає соціальне лідерство як здатність соціальних працівників бути ініціатором та учасником суспільних змін.

З позиції вченого С. Колбі Петерса підвищений інтерес до результатів і переваг лідерства в соціальній роботі, оскільки склався загальний консенсус стосовно того, що професія не має лідерства на різних рівнях практики. Виходячи з цього, лідерство в соціальній сфері розкриває широкі перспективи вивчення, які сприяли б сучасним завданням професії соціального працівника:

- 1) невизначена професійна ідентичність соціальної роботи;
- 2) недостатня освіта і професійна підготовка соціальних працівників;
- 3) дискримінація і влада.

Зрозумілим стає те, що у межах цієї історичної проблематики обговорюються поточні проблеми лідерства в дослідженнях і практиці соціальної роботи. Вирішення цих проблем вимагає інтеграції і прийняття ідентичності соціальної роботи шляхом проведення досліджень з проблематики лідерства та практики соціальної справедливості [11].

Професійна ідентичність як комплексне інтегративне поняття досліджувалося А. Азбель, Н. Євтешиною, О. Єрмолаєвою, Є. Клімовим,

Т. Міщенко, Ю. Поваренковим, М. Пряжніковим, Л. Шнейдер та ін., які наголошували на важливості визначення характеристик особистості для орієнтації у світі професій та реалізації професійного потенціалу.

Це свідчить про створення лідерів нової генерації суспільству і державі на сучасному етапі соціального розвитку, які вміють соціалізуватися в швидкоплинному світі, активні, які володіють соціальною компетентністю, одним з важливих проявів якої є соціальне лідерство.

На думку І. Гіззатулліна поняття «соціальне лідерство», є «соціальною позицією особистості в суспільстві або групі людей, наділеною здатністю направляти і організовувати діяльність колективу відповідно до цільових установок і ціннісних орієнтацій групи, в стійкій єдності її структурних компонентів» [1, с.11].

Очевидно, що виходячи із завдань процесу освіти та професійної підготовки кваліфікованого фахівця соціальної сфери необхідно забезпечити умови формування соціального лідерства, що стає неможливим без розвитку лідерських якостей та потенціалу майбутніх соціальних працівників. «Тому проблема вивчення феномену лідерства у соціальній сфері та проблеми вивчення формування лідерського потенціалу майбутніх соціальних працівників набуває великого значення у теоретичному та практичних аспектах. Це говорить про виникнення суперечностей в процесі професійної підготовки стосовно формування соціального лідерства у майбутніх соціальних працівників, які здатні визначити оптимальну стратегію суспільних змін та особистісних змін клієнтів соціальної роботи, що дозволить підвищити ефективність професійної діяльності в соціальній сфері» [8, с. 4].

В наукових дослідженнях С. Колбі Петерс стверджує, що в галузі соціальної роботи використовується теорія лідерства, заснована на принципах військового лідерства, скоригованих на застосування в юридичних особах, які мають зовсім різні цілі і процеси, ніж організації соціальної роботи. Ці моделі можуть впливати на методи дослідження лідерства в соціальній роботі, так що результати дослідження відображають бізнес-процеси, а не людські цілі. Недолік лідерства в школах соціальної роботи та в умовах професійної соціальної роботи сприяє нестачі соціальних працівників на керівних посадах вищого рівня. Проводиться систематичний теоретичний огляд літератури з лідерства в соціальній роботі, щоб сформулювати робоче визначення керівництва соціальною роботою і ряд багаторівневих принципів керівництва соціальною роботою. Обговорюються наслідки для майбутніх досліджень і практики [11].

Проте слід акцентувати увагу на вдосконаленні умов професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до професійної діяльності, займати активну громадську позицію, вміти достойно презентувати себе, підтверджувати власну унікальність, здатність виконувати роль лідера, а саме соціального лідера. Як засвідчує практика та аналіз наукових джерел, існує потреба у прогресивних лідерах, тому в теоретичній та практичній соціальній роботі поки що не сформовані необхідні засади розвитку лідерського потенціалу майбутніх соціальних працівників. Відповідно, прояв лідерської позиції соціального працівника дозволить не тільки модернізувати сферу соціальної

роботи, а й покращити діяльність конкретних соціальних закладів, громадських організацій.

Потужний інноваційний ресурс студентів особливо важливий в епоху глобалізації, коли змінюються структури, функції, зв'язки різноманітних політичних та економічних систем. Суспільству не вистачає непересічних особистостей з яскраво вираженими професійними та організаторськими навичками, внутрішнім прагненням до прояву соціального лідерства, здатністю до тривалої емоційної, вольової, інтелектуальної та фізичної напруженої роботи заради досягнення своїх цілей, здатних пропонувати нестандартні ідеї та вести оточуючих за собою.

До переліку значущих характеристик сучасної молодої людини зараховують лідерську позицію як прояв цілеспрямованої активності суб'єкта, який перетворює дійсність та самовдосконалюється. У цьому контексті актуалізується проблема лідерства як соціальної позиції людини, сутність якої пов'язується зі здатністю об'єднати навколо себе однодумців. Тому на нашу думку, важливе значення має виокремлення у фахівців професійно-важливих і особистісних якостей, формування системи цінностей, що зумовлюють основні орієнтири поведінки, діяльності, визначають спрямованість, мотивацію, саморозвиток, самовдосконалення, розкривають лідерські якості, потенціал майбутніх фахівців. Ці лідерські уміння та манери поведінки не з'являються самі по собі природним шляхом, а виховуються завдяки постійній роботі та навчанню. Фахівці соціальної сфери мають постійно працювати та навчатися для удосконалення своїх лідерських можливостей.

Основні тенденції розвитку освіти відображають такі положення: неперервність, масовий характер, активність (суб'єктність) форм і методів, значущість для суб'єкта освіти, адаптованість до потреб особистості, орієнтованість на особистість [2]. Набула розвитку теорія і практика організації неформальної освіти як позаінституційної, цілеспрямованої, добровільної діяльності громадських об'єднань й осередків у сфері навчання та виховання. І виявилось, що навчальна та позанавчальна діяльність майбутніх соціальних працівників в умовах ВНЗ, а саме неформальна освіта повинна створювати оптимальні умови для формування соціального лідерства молодої людини.

Впровадження інноваційних технологій у вищу освіту дасть можливість об'єктивного значення, очевидно «ШКОЛА SOCIAL ЛІДЕРСТВА – STUDENT» повинна стати тим середовищем, в якому будуть створені практичні умови для проведення тренінгових занять, майстер-класів, дискусійних клубів, творчих майстерень з вивчення інноваційного досвіду та розробки соціальних проєктів, щоб спільно з тренерами та майстрами-експертами забезпечити формування лідерів для соціальної сфери.

Інтерактивні форми роботи з майбутніми соціальними працівниками в умовах вищих навчальних закладів в процесі формування соціального лідерства зможуть дати можливість покращити не тільки систему навчання, а й здатність молодої людини до прояву активності, умінні брати на себе соціальну відповідальність, удосконалювати свої знання і приймати правильні рішення для уникнення та попередження соціальних проблем в суспільстві.

Наша позиція та ініціатива стосовно формування соціального лідерства у майбутніх соціальних працівників вимагає подальшого осмислення і розвитку. Названа проблема має значний інтерес для суспільного та соціального розвитку. Соціальне лідерство все більше стає бажаною соціальною та особистісною цінністю як результат: повинна зростати кількість різноманітних лідерських шкіл, лідерських програм. Лідерство повинно розвиватися, оскільки розвиток лідерського потенціалу майбутніх соціальних працівників сприятиме формуванню ефективного соціального лідерства в Україні, що й забезпечить якісне оновленню соціальної сфери та країни.

Використана література:

1. Гиззатуллин И.Г. Развитие социального лидерства педагогов в социокультурной среде учреждений дополнительного образования детей.- Автореф. дис. . канд. пед. наук. Челябинск, 2016. – 11 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : Навч. посіб. / І. М. Дичківська □ К. : Академ.видав, 2004. - 352 с.
3. Калашнікова С. А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства : монографія /С А. Калашнікова.-К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. — 380 с.
4. Кудряшова Е. В. Лидерство как предмет социально-философского анализа. Дис. докт. философ. наук. - М., 1996.- С. 299.
5. Кудряшова Е. В. Лидерство как предмет социально-философского анализа: дис. доктора филос. наук: 09.00.11 / Кудряшева Елена Владимировна. - М., 1996. - 359 с.
6. Stogdill R. Handbook of Leadership: a survey of theory and research / R. Stogdill.– New York : Free Press, 1974. – 613 p.
7. Stogdill R. Personal Factors associated with Leadership: A Survey of Literature // Journal of Psychology. 1948. Vol. 25. P. 35–71.
8. Савельчук І.Б. Компетентність майбутніх фахівців: методологія та досвід формування в умовах вищої школи: (Електронний ресурс). Режим доступу: <http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/3989/1/Mischenko.pdf>.
9. Семігіна Т.В. Презентація до лекції "Міжнародна асоціація шкіл соціальної роботи" [Presentation for lecture on International Association of Schools of Social Work; in Ukrainian with pics]. (Електронний ресурс). Режим доступу: https://www.academia.edu/10115038/Семігіна_Т.В._2014_Презентація_до_лекції_Міжнародна_асоціація_шкіл_соціальної_роботи_Presentation_for_lecture_on_International_Association_of_Schools_of_Social_Work_in_Ukrainian_with_pics.
10. S. Colby Peters. Social Work Leadership: An Analysis of Historical and Contemporary Challenges, Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance / Volume 41, 2017 - Issue 4. / <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/23303131.2017.1302375>
11. Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance \ Volume 41, 2017 - Issue 4\ Social Work Leadership: An Analysis of Historical and Contemporary Challenges\ <https://doi.org/10.1080/23303131.2017.1302375>

БИБИК ДАРЬЯ ДМИТРИЕВНА. Школа соціального лідерства як інтерактивна форма навчання майбутніх соціальних працівників в умовах вищих навчальних закладів.

В статті на основі теоретичного аналізу розглянуто сутність феномена соціального лідерства. Охарактеризовано складові поняття соціального лідерства з метою формування у майбутніх соціальних працівників прагнення розкрити свій лідерський потенціал. Визначено взаємозв'язок професійної підготовки з неформальним навчанням в соціальній сфері. Зазначається, що сучасний стан підготовки соціальних працівників потребує створення "нової" неформальної інтерактивної форми роботи в умовах ВУЗА. Здійснено спробу розкрити значення створення і функціонування Школи соціального лідерства в умовах професійної підготовки соціальних працівників.

Ключові слова: лідерство, соціальне лідерство, професійна підготовка, неформальне навчання, інтерактивна форма навчання, майбутній соціальний працівник, Школа соціального лідерства, лідерський потенціал.

BYBYK DARIA. «School of social leadership» as interactive form of work with future social workers in conditions of Higher Educational Institutions.

In the article on the basis of theoretical analysis is considered the essence of the phenomenon of social leadership. The component concepts of social leadership are described with the aim of forming for the future development workers of aspiration to expose the leadership potential. Intercommunication of professional preparation is certain with informal education in a social sphere. Marked, that the modern state of preparation of development workers needs the creation of "new" informal interactive form of work in the conditions of Higher Educational Institution. An attempt to expose the value of creation and functioning of School Social leaderships in the conditions of professional preparation of development of social workers is carried out.

Keywords: leadership, social leadership, professional preparation, informal education, interactive form of studies, future development worker, School of social leadership, leadership potential.

УДК 373.035(477.87):27

Бобела С.І., Гордієнко Н.В.

ЦЕРКВА І РЕЛІГІЯ ЯК ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАКАРПАТТЯ НА ЗЛАМІ ХІХ-ХХ СТ

Авторами розкрито особливості релігійного життя Закарпатського краю на зламі ХІХ-ХХ ст.; доведено, що церква і релігія є складний соціальний інститут, який здійснює розробку системи віровчень, цінностей і сенсу життя; проаналізовано погляди видатного педагога Августина Волошина на релігійне виховання як чинник попередження деформацій у соціалізації дитини. Розглянуто